

раграфі 1, якщо не можуть довести правдивості їх суджень.] [Стосовно оцінних думок цю вимогу неможливо виконати і вона посягає на волю вираження думки, що є фундаментальною частиною права, гарантованого Статтею 10 Конвенції»]¹. А потім Європейський суд з прав людини, встановивши наявність правової колізії, вирішив справу на користь заявника і по суті запропонував національним судам у таких випадках (нагадаємо, що справа стосується кримінально-правової кваліфікації) застосовувати Європейську конвенцію про захист прав людини і основних свобод: «Віденський регіональний суд постановив, що тягар доказування впливає із закону, і не суди, а законодавчий орган міг зробити це доказування менш складним. ... У цьому контексті Суд (Європейський. — М. Б.) зауважує, що він не повинен уточнювати, який національний орган влади відповідає за будь-яке порушення Конвенції; єдиним питанням залишається міжнародна відповідальність держави»².

Таким чином, на питання, що ж сьогодні існує: міжнародне співробітництво в боротьбі зі злочинністю чи міжнародне кримінальне право, є одна відповідь: відбувається рівнобіжний розвиток обох зазначених напрямів міжнародного співробітництва в рамках більш загального міжнародно-правового співробітництва з правових питань.

Надійшла до редколегії 02.07.03

Ю. Битяк, директор Інституту державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України, член-кореспондент АПрН України

На головних напрямках державотворення

Інститут державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України створено відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 р. Інститут увійшов до складу і підпорядковується безпосередньо Президії і

¹ Судебное решение по делу *Лингенс против Австрии* от 8 июля 1986 г. Параграф 46 // Український часопис прав людини. — 1998. — № 2. — С. 52.

² Там само. — Параграф 46.

відділенню державно-правових наук і міжнародного права АПрН України. Директором Інституту Загальні збори Академії затвердили члена-кореспондента АПрН України Ю. Битяка.

Основними напрямками науково-дослідної діяльності Інституту є дослідження: конституційно-правових відносин; правового статусу людини і громадянина та питань його реалізації; проблем функціонування органів державної влади та державно-правової конфліктології; питань становлення місцевого самоврядування і діяльності місцевих рад; порівняльного правознавства з державно-правових проблем; правового регулювання управління економікою, фінансами та комунальною власністю.

Формами роботи Інституту є проведення комплексних фундаментальних і прикладних досліджень, підготовка проектів законодавчих та інших нормативно-правових актів, проведення наукових експертиз, координація наукових досліджень у сфері місцевого самоврядування, підготовка наукових кадрів у галузі публічного права через аспірантуру і докторантуру, створення інформаційної бази з проблем державного будівництва та місцевого самоврядування тощо.

У структурі Інституту налічується три наукові відділи: конституційно-правових проблем державного будівництва (зав. відділом — д. ю. н., проф., академік АПрН України Ю. Тодика), правових проблем державного управління (зав. відділом — к. ю. н., проф., чл.-кор. АПрН України Ю. Битяк), правових проблем місцевого самоврядування (зав. відділом — к. ю. н., проф. М. Воронов). До складу відділів входять сім секторів: проблем формування та функціонування органів державної влади (зав. сектором — д. філос. н., проф. О. Данільян); проблем державно-правової конфліктології (зав. сектором — д. соц. н., проф. Л. Герасіна); порівняльного правознавства з проблем державного будівництва (зав. сектором — д. ю. н., проф. І. Жилінкова); законодавчого забезпечення управління економікою і фінансами (зав. сектором — к. ю. н., доц. Д. Задихайло); митного законодавства (зав. сектором — к. ю. н., доц. М. Шульга); правових проблем організації і функціонування органів місцевого самоврядування (зав. сектором — к. ю. н., доц. П. Любченко); правових проблем комунальної власності (зав. сектором — к. ю. н. В. Ігнатенко).

У складі Інституту функціонують 3 науково-дослідні лабораторії: Львівська лабораторія прав людини і громадянина (зав. лабораторії — д. ю. н., проф., чл.-кор. АПрН України П. Рабінович), лабораторія загальних проблем конституційного права та

історії конституціоналізму в Україні (зав. лабораторії — д. ю. н., проф., чл.-кор. АПрН України В. Гончаренко), лабораторія правового регулювання земельних відносин (зав. лабораторії — к. ю. н., доц. С. Разметаєв) та лабораторія проблем правового регулювання відносин у сфері публічних фінансів (зав. лабораторією — к. ю. н. доц. Т. Кагановська) у Харкові.

Вищим колегіальним органом, який вирішує основні питання наукової діяльності та кадрової роботи Інституту, згідно зі статутом є Вчена рада, до складу якої увійшли такі відомі українські правознавці, як академіки АПрН України М. Панов, Ю. Тодика, М. Цвік, члени-кореспонденти АПрН України Ю. Битяк, А. Гетьман, В. Гончаренко, Н. Нижник, О. Петришин, В. Погорілко, П. Рабінович, О. Скакун, М. Страхов, М. Шульга.

Інститут має значний творчий потенціал. Серед його наукових співробітників — два академіки і 10 членів-кореспондентів АПрН України, 15 докторів наук і 29 кандидатів юридичних наук.

З січня 2001 р. науковий колектив Інституту відповідно до тематичного плану науково-дослідницької роботи здійснює дослідження з дев'яти планових тем:

«Правові основи організації та функціонування органів держави» (науковий керівник — чл.-кор. АПрН України О. Петришин);

«Система правових засобів державного регулювання ринкової економіки у перехідний період» (науковий керівник — чл.-кор. АПрН України Ю. Битяк);

«Проблеми правового регулювання функціонування місцевого самоврядування і відносин комунальної власності» (науковий керівник — к. ю. н., проф. М. Воронов);

«Історія конституційного будівництва в Україні» (науковий керівник — чл.-кор. АПрН України В. Гончаренко);

«Проблеми реалізації прав людини та громадянина в Україні у світлі європейських стандартів (загальнотеоретичні та прикладні аспекти)» (науковий керівник — чл.-кор. АПрН України П. Рабінович);

«Теоретико-правові проблеми забезпечення діяльності місцевої влади: порівняльний аналіз національного та світового досвіду» (науковий керівник — д. ю. н. І. Жилінкова);

«Становлення та розвиток земельного законодавства України у сучасних умовах» (науковий керівник — к. ю. н., доцент С. Разметаєв).

Науковці Інституту на замовлення Міністерства юстиції України продовжують розробляти тему «Конституційно-право-

вий статус органів державної влади та проблеми державно-правової конфліктології» (науковий керівник — чл.-кор. АПрН України О. Петришин).

У 2002 р. в Інституті успішно завершено наукове дослідження за темою «Проблеми джерел конституційного права України» (науковий керівник — чл.-кор. АПрН України В. Погорілко).

Керівництво Інституту спрямовує діяльність наукових підрозділів на участь у конкурсах, які проводяться міжнародними фондами, з метою отримання грантів на реалізацію перспективних наукових напрямів. Так, Інститут плідно співпрацює з Міжнародним фондом Відродження. В червні 2002 р. завершено роботу над проектом Міжнародного фонду Відродження «Пріоритети адміністративної реформи на місцевому рівні» (науковий керівник — чл.-кор. АПрН України О. Петришин).

Цей проект дозволив не тільки здійснити розробку актуальної для України теоретичної і практичної проблеми, а й провести 12 квітня 2002 р. у м. Харкові науково-практичну конференцію «Правові проблеми реформування регіональної влади» та видати збірник тез наукових доповідей і повідомлень «Правові проблеми реформування регіональної влади: Матеріали науково-практичної конференції / За ред. Ю. Битяка (Х.: НДІ ДБтаМС, 2002).

Спільно з Центром правових реформ і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції України Інститут у рамках Українсько-канадського урядового проекту «Сприяння доброчесності» провів дослідження за темою «Вибори і референдуми. Оплата праці народних депутатів». На замовлення Центру Інститутом також були здійснені дослідження за темами: «Правова політика в Україні: стан і проблеми»; «Концепція правової політики».

Одним із важливих завдань науково-дослідницької діяльності Інституту є розробка і правова експертиза законопроектів та інших правових актів, рекомендацій і пропозицій з питань державно-правового будівництва та з інших питань, які стосуються різних сфер діяльності державних органів, місцевих рад та всієї системи органів місцевого самоврядування, на замовлення як органів державної влади так і органів місцевого самоврядування. З моменту заснування Інституту його науковці традиційно значну увагу приділяють розробці зауважень і пропозицій до чинного законодавства з метою його вдосконалення і приведення у відповідність до європейських правових стандартів, проведенню правової експертизи проектів законів та інших правових актів,

підготовці висновків щодо подань відповідних суб'єктів до Конституційного Суду України. Результати цієї роботи Інституту були втілені в документах, (пропозиціях, рекомендаціях, зауваженнях, експертних висновках та ін.), які готувалися за дорученням чи на замовлення органів державної влади, а саме:

— для Адміністрації Президента України підготовлені: Концепція переходу України до парламентсько-президентської республіки; зауваження та пропозиції до проекту Концепції реформування політичної системи України; висновок щодо неполітичної заяви Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення; проект Указу Президента України «Про проведення спеціальної перевірки відомостей щодо кандидатів на посади державних службовців, призначення на які здійснюється Президентом України та Кабінетом Міністрів України», та ін.;

— для Верховної Ради України підготовлені: проекти змін і доповнень до законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про адміністративно-територіальний устрій України», проект Кодексу законів про місцеве самоврядування в Україні (Муніципальний кодекс України);

— для Кабінету Міністрів України підготовлені: Концепція внесення змін до законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про місцеві державні адміністрації», проект Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», проект Адміністративного процесуального кодексу України, проект Концепції та основних напрямів удосконалення системи адміністративно-територіального устрою України, рекомендації щодо вдосконалення інвестиційного законодавства та ін.

— для Конституційного Суду України підготовлені наукові висновки щодо: відповідності вимогам статей 157 та 158 Конституції України проекту Закону України «Про внесення змін та доповнень до Конституції України», відповідності Конституції України Указу Президента України «Про чергові заходи щодо дальшого здійснення адміністративної реформи в Україні». Співробітниками Інституту проведена наукова експертиза положень, викладених у конституційному поданні 50 народних депутатів України щодо тлумачення положень Конституції (п. 29 ст. 85, п. 13 ст. 92, ч. 5 ст. 140) і законів України «Про столицю України — місто-герой Київ» та «Про місцеве самоврядування в Україні»; пояснення до конституційного подання Президента

України щодо офіційного тлумачення п. 15 ч. 1 ст. 106 Конституції України, пояснення до Конституційного подання 50 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень ст. 91, ч. 2 ст. 84, п. 34 ч. 1 ст. 85, ч. 1 ст. 86 Конституції України, ч.ч. 2, 3 ст. 15 Закону України «Про статус народного депутата України» стосовно депутатських запитів до Президента України; пояснення до конституційного подання 47 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень ч. 1 ст. 105 та ч. 1 ст. 111 Конституції України стосовно співвідношення між поняттями користування Президентом України правом недоторканності на час виконання повноважень та процедурою усунення його з поста в порядку імпичменту та ін.

— для Міністерства юстиції України підготовлено низку законодавчих змін та доповнень до законів України, зокрема до Закону: «Про нормативно-правові акти України», Адміністративного процесуального кодексу України, Кодексу загальних правил поведінки державних службовців, Адміністративно-процедурного кодексу України; законів «Про державний контроль у сфері діяльності органів виконавчої влади та їх посадових осіб», «Про вибори народних депутатів України», Інформаційного кодексу України.

Значна робота також проводилася над проектами правових актів для Верховного Суду України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Центральної виборчої комісії України, Головного управління державної служби України та інших органів державної влади.

Традиційно важливою складовою наукової діяльності Львівської лабораторії прав людини і громадянина є переклад рішень Європейського суду з прав людини. Щорічно науковцями Лабораторії перекладаються і коментуються понад 30 актуальних для України рішень цього Суду. Переклади рішень Європейського суду з прав людини і коментар до них публікуються в журналах «Право України» та «Юридический вестник», газеті «Юридичний вісник України». Переклади рішень та коментарі до них видаються також окремими випусками і надсилаються до Верховного Суду України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, органів юстиції та у юридичні бібліотеки України.

Інститут як профільна наукова установа з вивчення проблем організації та функціонування органів державної влади на місцях

і органів місцевого самоврядування плідно співпрацює з відповідними органами переважно Харківського регіону. Результати такого співробітництва відображені в таких формах і показниках:

- участь у розробці проектів Статуту територіальної громади міст Києва, Харкова, Запоріжжя, Типового положення про органи самоорганізації населення в м. Києві;

- для Харківської обласної державної адміністрації підготовлено зауваження та пропозиції до проекту Концепції державної регіональної політики, аналітичні записки «Про напрямки урядової міжрегіональної політики» і «Про стан Харківського регіону та бачення напрямків його розвитку», на підставі діагностики соціально-економічної ситуації регіону розроблено низку розділів проекту Концептуальних основ стратегії розвитку Харківського регіону;

- для Харківської обласної ради розроблено аналітичну записку «Пропозиції з питання вдосконалення правового регулювання місцевого самоврядування в Україні»;

- для Асоціації міст України розроблено та передано до органів місцевого самоврядування різних регіонів України пакет проектів нормативно-правових актів, спрямованих на оптимізацію регулювання суспільних відносин у сфері підприємництва, а саме: Положення «Про оренду комунального майна», методики розрахунків орендної плати, Типовий договір оренди комунального майна; Типовий договір на організоване перевезення пасажирів, Положення про проведення концесійного конкурсу на право організованого перевезення пасажирів, Типовий концесійний договір на право організованого перевезення пасажирів; Правила розміщення зовнішньої реклами в м. Харкові, Типовий договір на розміщення зовнішньої реклами.

Науковцями Інституту проводяться регулярні консультації Харківського обласного управління земельних ресурсів і землепорядних організацій області з питань розподілу повноважень між органами, які здійснюють земельний контроль, відшкодування збитків власникам земельних ділянок та землекористувачам при викупі (вилученні) у них земельних ділянок, розпаювання земель сільськогосподарського призначення та видачі державних актів на право приватної власності на землю.

Здійснено і впроваджено низку інших науково-практичних розробок. Діяльність Інституту в цьому напрямі продовжує розширюватися.

Важливим напрямом роботи Інституту є налагодження співробітництва з державними і громадськими інституціями. Це співробітництво здійснюється у різних формах. Так, Інститут співпрацює з:

— з Комітетом Верховної Ради України з державного будівництва та місцевого самоврядування щодо розробки проектів та вдосконалення чинних законів України з проблем організації і функціонування системи місцевого самоврядування, проведення правової експертизи таких законопроектів, підготовлених іншими установами, організаціями, окремими авторами;

— з Комітетом Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи щодо розробки на базі лабораторії проблем правового регулювання земельних відносин із залученням фахівців інших провідних наукових і науково-педагогічних установ проекту Екологічного кодексу України;

— з Харківським міським головою щодо розробки і правової експертизи проектів нормативно-правових актів для Харківської міської ради, а також участі в розробці і реалізації програм розвитку Харкова. Так, Інститут бере участь у підготовці інноваційного проекту «Програма підвищення ефективності системи місцевого самоврядування на основі розвитку науково-технічного, соціально-економічного і кадрового потенціалу м. Харкова на 2003–2006 роки». Серед напрямів програми, які опрацьовані науковцями Інституту або в опрацьованні яких вони брали участь, зокрема слід відзначити такі:

— інституційні, організаційні та нормативно-правові засади забезпечення самодостатності територіальної громади міста;

— ефективно та якісне надання управлінських послуг населенню;

— інноваційна політика науково-технічного розвитку міста;

— матеріальні, економічні та фінансові ресурси розвитку міста.

Ця Програма пов'язана з реалізацією положень Указу Президента України «Про державну підтримку розвитку місцевого самоврядування в Україні», спрямованих на подальший розвиток місцевого самоврядування, вироблення ефективних шляхів вирішення проблем життєзабезпечення територіальних громад.

Традиційно добрі показники у реалізації міжгалузевих співробітництва має Львівська лабораторія прав людини і гро-

мадянина. Спільно з Міжнародним товариством прав людини (Українська секція) та Харківською правозахисною групою Львівська лабораторія бере участь у підбитті підсумків та визначенні переможців Всеукраїнського конкурсу учнівських та студентських творів-есе з прав людини. З Управлінням Верховного Комісара ООН у справах біженців (Представництво в Україні) організовано роботу студентської юридичної клініки для біженців, а із Управлінням освіти Львівської обласної державної адміністрації та коледжем «Західноукраїнський колегіум» проводяться щорічні обласні олімпіади школярів з прав людини. Лише протягом 2002 р. Лабораторією спільно з Центром суддівських студій при Міністерстві юстиції України було організовано та проведено чотири семінари суддів з питань імплементації Європейської конвенції з прав людини в Україні, спільно з Інститутом конституційної та правової політики — COLPI (м. Будапешт) — дослідження стану забезпечення в Україні права людини на розгляд її справи незалежним судом.

Головний науковий співробітник лабораторії загальних проблем конституційного права та історії конституціоналізму в Україні член-кореспондент АПрН України В. Погорілко працює у Міжвідомчій комісії з питань місцевого самоврядування при Кабінеті Міністрів України, а також співпрацює з Громадською радою експертів з питань внутрішньої політики, Міжнародною Асоціацією з конституційного права і Товариством конституційного права.

Співробітники сектору проблем державно-правової конфліктології в рамках співробітництва з Харківським відділенням Національної служби посередництва та примирення забезпечують методологічне обґрунтування розв'язання трудових конфліктів.

У період проведення передвиборчих кампаній співробітниками сектору правових проблем організації і функціонування органів місцевого самоврядування прочитано 48 лекцій для членів виборчих комісій, активу місцевих рад та жителів Харківської області щодо роз'яснення положень законів «Про вибори народних депутатів України», «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», правильного їх застосування. В цілому співробітниками сектору тільки у 2002 р. підготовлено 68 письмових консультацій та висновків для органів державної влади на місцях та органів місцевого са-

моврядкування, прочитано 50 лекцій для депутатів і практичних працівників органів місцевого самоврядування, дано більш як 200 усних консультацій.

Науковці Інституту беруть активну участь у міжнародному науковому співробітництві. Це співпраця з Інститутом конституційної та правової політики (COLPI) Інституту відкритого суспільства (Угорщина, Будапешт). Зокрема, співробітники Львівської лабораторії беруть активну участь у роботі організованих COLPI «круглих столів» з питань незалежності суду в Україні. За фінансової підтримки COLPI-OSI в рамках програми «Європейські стандарти з прав людини та їх імплементація у постсоціалістичних країнах» П. Рабінович і Н. Раданович підготували та здійснили у 2002 р. видання монографії «Європейська конвенція з прав людини: проблеми національної імплементації (загальнотеоретичні аспекти)». Спільно з Міжнародним Центром юридичного захисту прав людини «Interrights» (Велика Британія, Лондон) науковці Інституту беруть участь в організації тренінгів українських адвокатів щодо застосування Європейської конвенції з прав людини, а з Центральним Європейським університетом — у роботі літніх шкіл «ООН, громадянське суспільство та приватний сектор: партнерство задля забезпечення поступального людського розвитку та безпеки» (Угорщина, Будапешт). Налагоджуються зв'язки з Люблінським Католицьким та Вроцлавським університетами, Інститутом прав людини у м. Тільбург (Бельгія).

Науковці сектору законодавчого забезпечення управління економікою та фінансами активно використовували в своїх наукових розробках можливості, які вони одержали за участю у програмі USAID. Так, у рамках цієї програми і за фінансової підтримки «Делайт Туш Томатс» доцент Д. Задихайло спільно з Центром Комерційного права (м. Київ) розробив уніфіковані навчальні програми з підприємницького права, а також взято участь у тематичних тренінгах з підприємницького права. За участю науковців сектору розроблено стандарти корпоративного управління та пакет проектів нормативно-правових актів з питань регулювання майнових відносин, що є в компетенції місцевих рад, проведено низку семінарів з корпоративного управління із суддями, Державним комітетом з цінних паперів та фондової біржі.

В рамках реалізації окремих заходів українсько-швейцарського проекту «Підтримка реформування юстиції в Україні» бере участь член-кореспондент АПрН України Ю. Битяк.

З метою обговорення актуальних питань правознавства, які розробляються в рамках тем наукового дослідження, за участю як співробітників Інституту, так і науковців провідних наукових та науково-педагогічних центрів України, іноземних правознавців Інститут регулярно проводить наукові конференції. З моменту свого утворення Інститут виступив організатором та співорганізатором проведення 7 конференцій, 5 семінарів та 11 «круглих столів», зокрема: міжнародної науково-практичної конференції «Судовий захист прав людини: національний і європейський досвід» (Одеса, 9 листопада 2001 р.), науково-практичної конференції «Проблеми удосконалення правового регулювання місцевого самоврядування» (Х., 4–5 грудня 2001 р.), науково-практичної конференції «Правові проблеми реформування регіональної влади» (Х., 12 квітня 2002 р.), XI Харківських політологічних читань «Конфлікти у суспільствах, що трансформуються: соціально-правовий та політичний аспекти» (Х., 23 березня 2001 р.), XII Харківських політологічних читань «Українська державність: становлення, досвід, проблеми» (Х., 22 грудня 2002 р.), VII регіональної науково-практичної конференції «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні» (Львів, 13–14 лютого 2001 р.), семінару з міжнародною участю «Оцінка ефективності законодавства» (К., 29–30 березня 2001 р.), україно-канадського семінару з питань виборчого процесу та парламентаризму (Х., 2001 р.), міжнародного «круглого столу» за участю Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців «Питання організації студентських юридичних клінік в Україні», «круглого столу» з питань застосування нового Земельного кодексу України та презентації коментаря до нього (Суми, 29 травня 2002 р.) та інші.

Згідно з своїм Статутом Інститут проводить фундаментальні та прикладні дослідження широкого кола актуальних теоретичних і практичних проблем теорії та історії держави і права, порівняльного правознавства, конституційного, цивільного, підприємницького, митного і земельного права, питань організації і функціонування місцевого самоврядування. Кількість та характер здійснюваних досліджень не дозволяли повною мірою опублікувати їх у «Віснику Академії правових наук Украї-

ни». У цьому зв'язку Вчена рада Інституту звернулося з проханням до Президії АПрН України заснувати збірник наукових праць Інституту, в якому б друкувалися результати теоретичних та прикладних досліджень, проекти законів та інших нормативних актів, підготовлених науковцями Інституту.

Після заснування Президією АПрН України збірника наукових праць «Державне будівництво та місцеве самоврядування» в Інституті створено редакційну колегію під головуванням директора Інституту професора Ю. Битяка, до складу якої увійшли 18 провідних правознавців. Вища атестаційна комісія України постановою № 1-05/6 від 12 червня 2002 р. внесла видання «Державне будівництво та місцеве самоврядування: Збірник наукових праць» у перелік наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук. З моменту започаткування збірника вийшло з друку п'ять випусків. Йде підготовка до видання наступних.

Інститутом на базі Львівської лабораторії видається збірник «Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина. НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України» / Гол. редкол. П. Рабінович. — Серія 1. «Дослідження і реферати». До складу редколегії збірника входять шість докторів юридичних наук.

Львівською лабораторією також регулярно видається бюлетень «Експрес-інформація: Рішення Європейського суду з прав людини».

В цілому, з огляду на всього дворічну історію функціонування Інституту, видавничу діяльність слід визнати досить плідною. У 2003 р. Інститут видав колективну монографію «Конституційно-правові засади становлення української державності» за ред. проф. В. Я. Тація, проф. Ю. М. Тодики. В цій фундаментальній праці висвітлено такі актуальні проблеми державного і суспільного життя: розвиток українського конституціоналізму і становлення громадянського суспільства, організація і функціонування вищих органів державної влади, формування системи органів місцевого самоврядування, розв'язання державно-правових конфліктів тощо.

Крім неї, починаючи з 2001 р., опубліковано 10 монографій, серед яких слід назвати: П. М. Рабінович, Н. М. Раданович «Європейська конвенція з прав людини: проблеми національ-

ної імплементації (загальнотеоретичні аспекти)». — Львів, 2002; С. Г. Серьогіна «Теоретико-правові та організаційні засади функціонування інституту президентства в Україні». — Х., 2001; П. М. Любченко «Компетенція суб'єктів місцевого самоврядування». — Х., 2001; В. М. Гаращук «Контроль та нагляд у державному управлінні». — Х., 2002; «Органи державної влади України» / За ред. В. Ф. Погорілка. — К., 2002 та ін.

Наукові співробітники Інституту значну увагу приділяють викладенню одержаних результатів дослідження у навчально-методичній літературі. Високою оцінкою цієї діяльності став Указ Президента України, яким Державну премію України в галузі науки і техніки 2002 р. присуджено підручнику «Історія держави і права України»: Академічний курс: У 2-х томах (К., 2000). Його автори — наукові співробітники Інституту, член-кореспондент АПрН України В. Д. Гончаренко, академік АПрН України А. Й. Рогожин (помертно), член-кореспондент АПрН України М. М. Страхов стали лауреатами премії.

З моменту утворення Інституту його науковцями видано або взято участь у виданні:

— 8 підручників, зокрема: Ю. Н. Тодика «Громадянство України: конституційно-правовий аспект» (Х., 2002); «Конституційне право України»: Підручник. — 3-є доопрац. видання / За ред. В. Ф. Погорілка (К., 2002); «Муніципальне право України»: Підручник / За ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького (К., 2001); «Конфліктологія»: Підручник / За ред. Л. М. Герасіної, М. І. Панова (Х., 2002); «Адміністративне право України»: Підручник / За ред. Ю. П. Битяка (Х., 2001); «Загальна теорія держави і права»: Підручник / За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина (Х., 2002) та ін.

— 14 навчальних посібників («Митний контроль та митне оформлення» / За ред. М. М. Каленського, П. В. Пашка (К., 2002); П. М. Рабінович «Основи загальної теорії права та держави». — Вид. 5-е, зі змінами (Тернопіль, 2002); О. Ф. Скакун «Юридична деонтологія» (Х., 2002); Л. М. Герасіна «Соціологія права» (Х., 2002); «Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія» / За ред. В. Д. Гончаренка (К., 2002) та ін.

— 8 збірників законодавства (Д. В. Задыхайло «Инвестиционное право Украины: Сборник нормативно-правовых актов с комментариями» (Х., 2002); Д. В. Задыхайло «Підприємницьке право в Україні. Інкорпорація нормативно-правових актів з

коментарями» (Х., 2002); «Законодательство Украины о местном самоуправлении: Сборник нормативных актов» / Составитель В. Н. Игнатенко (Х., 2002); «Законодательство Украины об интеллектуальной собственности: Сборник нормативных актов» / Составитель В. Н. Игнатенко (Х., 2002) та ін.

— 4 коментарі до законодавства. Серед них — «Земельний кодекс України: Коментар» / За ред. А. П. Гетьмана, М. В. Шульги (Х., 2002); О. О. Первомайский «Научно-практический комментарий Закона Украины «О концессиях» // Юридичний вісник України. — 2002. — № 28—33.

Науковці Інституту взяли активну участь у написанні наукових статей до 3-го і 4-го томів «Юридичної енциклопедії».

Загальний обсяг друкованої продукції тільки за 2002 р. склав більш ніж 690,0 друк. арк.

Одним із найважливіших напрямів діяльності в Інституті вважається підготовка кадрів науковців. У 2001 р. відповідно до клопотання Інституту наказом Міністерства освіти і науки України від 26 квітня 2001 р. в Інституті відкрито аспірантуру за спеціальністю 12.00.01 — історія і теорія держави і права; історія політичних і правових вчень. На початок 2003 р. роботу над дисертаційними дослідженнями здійснює один аспірант з відривом від виробництва, трьох здобувачів без відриву від виробництва, один з яких на контрактній основі, переведено на другий рік навчання. У вересні 2002 р. прийнято ще двох здобувачів без відриву від виробництва. На 2003 р. виділено два місця для підготовки аспірантів з відривом від виробництва.

В Інституті реалізується вимога постанови Президії АПрН України від 19 вересня 2002 р. щодо затвердження тем дисертаційного дослідження відповідно до плану здійснюваних науково-дослідницьких робіт Інституту. Вчена рада затвердила теми дисертаційного дослідження: аспіранту Г. Чапалі «Місцеве самоврядування в системі публічної влади», здобувачу Д. Бочарову «Доказування у правозастосовній діяльності: загальнотеоретичні питання», здобувачу П. Нікуліну «Парламент в механізмі демократичної держави».

Матеріали проведених досліджень сектору правових проблем організації і функціонування органів місцевого самоврядування лягли в основу захищеної в спецраді Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого кандидатської дисертації молодшого наукового співробітника І. Бод-

рової «Організаційно-правові питання діяльності асоціації місцевих рад України».

На базі Львівської лабораторії прав людини і громадянина підготовлено до захисту дисертаційне дослідження С. Рабіновича «Права людини у природно-правовій думці неотомізму», підготовлено і захищено дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук молодших наукових співробітників С. Федик «Особливості тлумачення юридичних норм щодо прав людини (за матеріалами практики Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України)», С. Добрянського «Актуальні проблеми загальної теорії прав людини», Л. Ярмол «Свобода віросповідання людини: юридичне забезпечення в Україні (загальнотеоретичне дослідження)».

Дійовою формою підготовки кваліфікованих наукових кадрів для Інституту є прикріплення наукових співробітників Інституту як здобувачів до відповідних кафедр Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого та Львівського національного університету імені Івана Франка. На початок 2003 р. здобувачами кафедр Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого є молодші наукові співробітники: І. Воронова і А. Онупрієнко (кафедра теорії держави і права); З. Чуйко (кафедра конституційного права); О. Константа і М. Руденко (кафедра адміністративного права); І. Набока (кафедра державного будівництва та місцевого самоврядування). Вибір тем дисертаційних досліджень цих здобувачів відбувається з урахуванням здійснюваних науково-дослідницьких робіт Інституту.

Таким чином, слід відзначити, що в Інституті створена і функціонує плідна система підготовки наукових кадрів, яка повністю узгоджується з планом здійснюваних в Інституті наукових досліджень.

Інститут продовжує накопичувати досвід організаційної діяльності, здійснення фундаментальних і прикладних наукових досліджень, їх планування, впровадження в законодавчу та правозастосовну практику. Про реформування організаційної структури свідчать створення лабораторії проблем правового регулювання земельних відносин, сектору порівняльного правознавства з проблем державного будівництва, реорганізація Київської лабораторії.